

Національний інститут у справах споживачів Франції (Institut national de la consommation (INC)), або Генеральний орган примирення споживачів у Німеччині (Allgemeine Verbraucherschlichtungsstelle des Zentrums für Schlichtung eV) чи орган з досудового врегулювання спорів для споживачів та підприємств Німеччини (Außergerichtliche Streitbeilegungsstelle für Verbraucher und Unternehmer eV) чи Рада споживачів води Англії (CCWater), Організація альтернативного вирішення спорів Water Redress Scheme (WATRS) від Центру ефективного вирішення спорів (CEDR) чи регулятор Англії Ofwat.

Таким чином, шляхом прийняття нормативних актів у сфері захисту прав споживачів ЄС забезпечило доступ споживачів до простих, ефективних, швидких і недорогих способів вирішення внутрішніх та трансграничних спорів, що випливають з відносин продажу або надання послуг. Нажаль в Україні механізмів альтернативного вирішення спорів між споживачами та виробниками послуг з водопостачання та водовідведення немає взагалі, як і немає механізмів захисту прав споживачів. Законодавець передбачив два варіанти вирішення спорів між споживачем і виробником послуг: досудовий шляхом подання претензії виробнику послуг і судовий розгляд. Обидва методи складні і неефективні із-за ряду причин: відсутність процедури із чітко визначеними строками, відсутність відповідальності за порушення процедури врегулювання, судовий збір, неефективна судова практика щодо стягнення моральної шкоди, довготривалість процесу розгляду, відсутність коштів для правової допомоги, відсутність спеціальних знань у суддів у сфері водопостачання та водовідведення, тощо. Таким чином, державна політика у сфері водопостачання та водовідведення, в тому числі державного регулювання у цій сфері, має бути переглянута і переорієнтована на споживача. Принцип державної політики щодо захисту прав споживачів у сфері має бути дієвим та реалізовуватись за допомогою конкретно визначених механізмів та інституцій примирення та посередництва. Досвід європейських країн показав, що будь яка система регулювання правових відносин чітко функціонує у випадку повної регламентації правил гри на ринку та механізмів врегулювання проблемних питань між суб'єктами правових відносин.

Список використаних джерел

1. Хартія основних прав Європейського Союзу. База даних: «Законодавство України». – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_524.
2. Консолідовані версії Договору про Європейський Союз та Договору про функціонування Європейського Союзу з протоколами та деклараціями. База даних: «Законодавство України». – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_b06.
3. Директива № 2009/22/ЄС Європейського Парламенту та Ради

від 23.04.2009 р. про судові заборони на захист інтересів споживачів. База даних: eur-lex. – Режим доступу: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/?uri=CELEX:32013R0524>.

4. Директива № 2013/11/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 21.05.2013 р. про альтернативне врегулювання спорів в сфері споживання. База даних: eur-lex. – Режим доступу: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/?uri=CELEX:32013L0011>.

5. Регламент № 2006/2004 Європейського Парламенту та Ради від 27.10.2004 р. про співробітництво між національними органами, відповідальними за виконання законів щодо захисту прав споживачів. База даних: eur-lex. – Режим доступу: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/?uri=CELEX:32013R0524>.

6. Регламент № 524/2013 Європейського Парламенту та Ради від 21.05.2013 р. про он-лайн вирішення спорів в сфері споживання. База даних: eur-lex. – Режим доступу: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/?uri=CELEX:32013R0524>.

7. Про питну воду, питне водопостачання та водовідведення: Закон України від 10.01.2002 № 2918-III. База даних: «Законодавство України». – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2918-14/conv>.

Іван ЛОПУШИНСЬКИЙ

*д. держ. упр., професор, завідувач
кафедри державного управління
і місцевого самоврядування Херсонського
національного технічного університету,
заслужений працівник освіти України*

Олена КОВНІР

*к. пед. н., доцент, доцент кафедри
іноземних мов Херсонського
національного технічного університету*

МОДЕРНІЗАЦІЯ МОВНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Як відомо, 27 червня 2014 року Україна уклала, а 16 вересня того ж року ратифікувала Угоду про асоціацію між Україною та Європейським Союзом і його державами-членами. З цього моменту всі органи влади, що мають повноваження у сфері європейської інтеграції, повинні забезпечити ефективне виконання взятих міжнародно-правових зобов'язань. Стрижневим елементом Угоди є приведення законодавства України до права ЄС. Угода про асоціацію – це близько 355 актів Європейського Союзу, положення яких повинні бути перенесені до національної системи України, тому розроблення ефективного механізму наближення законодавства України до права ЄС є важливим елементом,

що має безпосередній вплив на формування державної політики України в цілому.

Євроінтеграційні прагнення України означають, зокрема, визнання стандартів й у галузі мовної політики, оскільки світовий досвід доводить вирішальну роль мовно-культурного чинника у формуванні національних спільнот. Як зазначає М. Канавець, «захист і розвиток національної мови повинні бути неодмінним елементом політики цивілізованої держави, що має відобразитися і в її законодавстві» [2].

2012 року, підконтрольна тодішньому Президентові України Вікторові Януковичу і Партії регіонів, Верховна Рада, ухвалюючи Закон «Про засади державної мовної політики» (так званий «мовний закон» Ківалова-Колесніченка), [4] використала Європейську Хартію регіональних або міноритарних мов [1] для того, щоб під виглядом захисту регіональних мов провести повне зросійщення України за рахунок утиску української державної мови. Цей законодавчий акт, без перебільшення, відіграв фатальну роль в історії Української держави. Закон [4] було ухвалено всупереч засадам конституційного ладу в Україні, державності, двом висновкам Венеційської комісії, що ґрунтуються на міжнародних стандартах, і, зрештою, всупереч здоровому глузду взагалі. До законопроекту було внесено 2064 поправки, проте жодну з них не було враховано в остаточному варіанті. Жодна з експертиз, у тому числі й Венеційська комісія, не надала позитивної оцінки законопроекту, ураховуючи його невідповідність Європейській Хартії регіональних або міноритарних мов та Конституції України. Окрім того, ухвалення Закону в першому і другому читанні відбувалося з численними порушеннями Регламенту Верховної Ради України. Попри це, тодішній Спікер Парламенту Володимир Литвин підписав цей документ, посилаючись на статтю 131 Регламенту Верховної Ради України (стаття 131 закріплює положення про те, що Голова Верховної Ради може внести пропозиції щодо усунення неузгодженостей і непослідовностей в остаточному тексті ухваленого закону, водночас остаточного тексту просто не було).

Попри таку тогочасну «мовну політику» українське мовне законодавство мало б захищати не російську мову, а ті мови, які цього по-справжньому потребують, наприклад, кримськотатарську. Водночас нам треба було ухвалити закон, що встановив би умови для розвитку в Україні насамперед державної мови. Тобто мовне законодавство в Україні може й повинно бути поділено на закон про державну мову та на закон, що забезпечує права національних меншин та їхніх мов. Ухвалення двох окремих законів: щодо державної (офіційної) мови і щодо мови національних меншин – практика, яка заохочується, наприклад, ОБСЄ. Водночас у реальному житті між цими двома законами можуть виникнути й невідповідності, що, на нашу думку, породжуватиме певні труднощі в їх тлумаченні:

Оскільки Закон України «Про засади державної мовної політики»

[4] не відповідав Європейській Хартії регіональних або міноритарних мов [1] і був ухвалений з порушенням процедури, 28 лютого 2018 року Конституційний Суд України у справі за конституційним поданням 57 народних депутатів України ухвалив таке рішення: «1. Визнати таким, що не відповідає Конституції України (є неконституційним), Закон України «Про засади державної мовної політики» від 3 липня 2012 року № 5029-VI зі змінами. 2. Закон України «Про засади державної мовної політики» від 3 липня 2012 року № 5029-VI зі змінами, визнаний неконституційним, втрачає чинність з дня ухвалення Конституційним Судом України цього Рішення. 3. Рішення Конституційного Суду України є обов'язковим, остаточним та таким, що не може бути оскаржено» [5].

Відтак, 25 квітня 2019 року, Верховна Рада України після тривалого розгляду і з поправками, що сягали кількох тисяч, усе ж таки 278 голосами ухвалила в другому читанні та в цілому Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» [3].

Законодавчим актом встановлено, що єдиною державною (офіційною) мовою в Україні є українська мова. Згідно із Законом, «статус української мови як єдиної державної мови зумовлений державотворчим самовизначенням української нації. Державний статус української мови є невіддільним елементом конституційного ладу України як унітарної держави» [3].

Порядок функціонування і застосування державної мови визначається виключно законом і не може бути предметом регулювання підзаконних актів органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим чи органів місцевого самоврядування.

Законом визначено статус української мови як єдиної державної мови передбачає обов'язковість її використання на всій території України при здійсненні повноважень органами державної влади та органами місцевого самоврядування, а також в інших публічних сферах суспільного життя, які визначені цим Законом.

Згідно із Законом, «Українська мова як єдина державна мова виконує функції мови міжетнічного спілкування, є гарантією захисту прав людини для кожного українського громадянина незалежно від його етнічного походження, а також є фактором єдності і національної безпеки України» [3].

Закон регулює функціонування і застосування української мови як державної у сферах суспільного життя, визначених цим Законом, на всій території України.

Дія Закону не поширюється на сферу приватного спілкування та здійснення релігійних обрядів.

Завданнями Закону є: 1) захист державного статусу української мови; 2) утвердження української мови як мови міжетнічного спілкування в Україні; 3) забезпечення функціонування державної мови як інструмента об'єднання українського суспільства, засобу зміцнення

державної єдності та територіальної цілісності України, її незалежності і національної безпеки; 4) забезпечення застосування української мови як державної на всій території України у сферах суспільного життя, визначених Законом, а також у міжнародному спілкуванні, під час здійснення посадовими та службовими особами представницьких функцій; 5) забезпечення розвитку української мови для зміцнення національної ідентичності, збереження національної культури, традицій, звичаїв, історичної пам'яті та забезпечення її подальшого функціонування як державотворчого чинника української нації; 6) підтримка української мови шляхом сприяння: а) володінню українською мовою громадянами України; б) розвитку української жестової мови як основного або одного з основних засобів спілкування жестомовних осіб. Статус, засади та порядок застосування української жестової мови визначаються законом; в) застосуванню української мови відповідно до вимог українського правопису та інших стандартів державної мови; г) вживанню замість іншомовних українських слів, словосполучень і термінів у разі, якщо в українській мові існують рівнозначні відповідники, та підвищенню рівня обізнаності громадян про них; г) запобіганню вульгаризації української мови та змішування її з іншими мовами; д) поширенню знань про українську мову та її роль у розвитку української та європейської культур; е) популяризації діалектів і говірок української мови та їх збереженню; є) вивченню української мови в Україні та за кордоном; 7) поширення української мови у світі та сприяння в задоволенні мовних потреб закордонних українців і громадян України, які проживають або тимчасово перебувають за межами України [3].

Законом встановлено, що кожний громадянин України зобов'язаний володіти державною мовою як мовою свого громадянства.

Держава забезпечує кожному громадянину України можливості для опанування державної мови через систему закладів дошкільної, повної загальної середньої, позашкільної, професійної (професійно-технічної), фахової передвищої, вищої освіти, освіти дорослих, а також через підтримку неформальної та інформальної освіти, спрямованої на вивчення державної мови.

Закон визначає осіб, які зобов'язані володіти державною мовою та застосовувати її під час виконання службових обов'язків. Володіти державною мовою згідно із Законом та застосовувати її під час виконання службових обов'язків зобов'язані: вищі посадові особи держави, народні депутати, державні службовці, посадові особи органів місцевого самоврядування; голови місцевих державних адміністрацій, їхні перші заступники та заступники; службовці Національного банку України; б) особи офіцерського складу, які проходять військову службу за контрактом; особи начальницького (середнього і вищого) складу Національної поліції, інших правоохоронних та розвідувальних органів,

посадові особи інших органів, яким присвоюються спеціальні звання; особи рядового, сержантського і старшинського складу Національної поліції, інших правоохоронних, розвідувальних органів, інших органів, яким присвоюються спеціальні звання; прокурори; судді, які обрані чи призначені відповідно до Конституції України та здійснюють правосуддя на професійній основі, члени та дисциплінарні інспектори Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, члени Вищої ради правосуддя та інші посадові та службові особи. Володіти державною мовою також зобов'язані особи, які претендують на обрання чи призначення на посади в органах державної влади.

Законом встановлено вимоги щодо відповідного рівня володіння державною мовою, які встановлює Національна комісія зі стандартів державної мови; рівні володіння державною мовою.

Законом встановлено застосування державної мови в роботі органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій державної і комунальної власності.

У такій постановці питання Закон цілком відповідає європейській практиці унормування мовної проблеми і, без сумніву, має бути підписаним Президентом України.

Список використаних джерел

1. Європейська Хартія регіональних абр міноритарних мов. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_014.
2. Канавець М. В. Нормативно-правове регулювання державної мовної політики в Україні: проблеми та основні виклики // Публічне адміністрування: теорія та практика, 2016. – Вип. 2 (16). – Режим доступу: [http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2016-02\(16\)/13.pdf](http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2016-02(16)/13.pdf).
3. Про забезпечення функціонування української мови як державної: проект Закону України № 5670-д. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=61994.
4. Про засади державної мовної політики: Закон України від 3 липня 2012 року № 5029-VI (втратив чинність). – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5029-17_.
5. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 57 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України «Про засади державної мовної політики» від 28 лютого 2018 року № 2-р/2018 (Справа № 1-1/2018). – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v002p710-18_